

ДОРДА С.В.

*ДВНЗ „Українська академія
банківської справи НБУ”*

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Мова права, її різновиди, жанри, особливості функціонування в різних сферах законодавчої та юридичної практики досліджуються як юристами в межах актуальних проблем і розділів теорії держави та права і галузевих юридичних наук, так і лінгвістами.

Поняття дискурсу широко використовується в сучасній науці, але не є точно визначеним в силу його багатоаспектності та полідисциплінарності. Можна сказати, що воно виходить за межі лінгвістики або значно розширює їх. В ряді випадків дискурс розуміється як мовлення з урахуванням екстралінгвістичних факторів, а саме комунікативної ситуації, соціальних завдань, культурного оточення і т.д.

Під юридичним дискурсом розуміємо діяльність, яка регламентується певними історичними і соціокультурними кодами (традиціями), а також є такою, що утворює зміст; вона спрямована на формулювання норм, правове закріплення (легітимізацію), регулювання та контроль суспільних відносин [3]. Процеси утворення змісту, які відбуваються в межах юридичного дискурсу, пов'язані з урегулюванням соціальних відносин між індивідами і з повноваженнями (легітимністю), свободами та відповідальністю суб'єктів юридичного дискурсу.

Однією з цілей юридичного дискурсу є нормування та регулювання соціальної реальності – соціальних відносин між індивідами, виконання ними соціальних функцій, їхні позиції в соціальній структурі. Маючи політичні, суспільно-культурні та економічні основи реалізації цієї цілі, юридичний дискурс, крім того, базується на системі соціального контролю, яка утворюється за допомогою інших інститутів, наприклад, освіти або релігії.

Право функціонує в полі вже сформованих соціальних відносин, значень та змістів. Тому юридичний дискурс не формує уявлення про моральні категорії, а використовує вже сформовані (наприклад, під час релігійної чи освітньо-виховної дискурсної практики) уявлення про моральні категорії для того, щоб будувати свої системи дефініцій, доказів та роз'яснень.

Мова юридичного дискурсу фіксує примат юридичної над буденною картиною світу, а це безпосередньо характеризує орієнтацію юридичного дискурсу на реалізацію цілі нормування суспільних відносин. Мовна система юридичного дискурсу відображає деякий ідеал суспільного устрою і суспільних відносин, у відповідності до якого реалізуються дискурсні стратегії конструювання та реконструювання соціальної реальності [3].

Функції конструювання та спонування юридичного дискурсу фіксуються також за допомогою таких специфічних типів мовленнєвих актів як перформативи, декларативи. Особливу увагу слід звернути на перформативний характер юридичних висловлень, згідно яких саме висловлення дорівнюється дії. Так, наприклад, оголошення вироку – це не просто констатація юридичного факту, але перформативний мовленнєвий акт, який є власне правовою дією.

Перформативна сила юридичного дискурсу досягається не лише за рахунок використання певних мовленнєвих актів у відповідності до цілей нормування, регулювання та спонування, але й завдяки використанню типових, фіксованих мовних засобів. Реалізація юридичного дискурсу передбачає сталість номінацій і виконуваних в його межах дій. Широке використання модальних висловлень є ще одним мовним засобом підсилення перформативного та спонукального характеру юридичного дискурсу.

Будь-яке правове явище – закон чи судовий процес – є текстовим явищем, явищем мовної комунікації. М. М. Бахтін писав, що текст – це первинна даність для лінгвістики, історії, права і взагалі всього гуманітарно-філософського мислення, він «є тою безпосередньою дійсністю (дійсністю думки та переживань), з якої лише і можуть походити ці дисципліни і це мислення. Де

немає тексту, там немає і об'єкта для дослідження і мислення» (переклад мій) [2, 281].

Характерною рисою всіх юридичних текстів є їхнє особливе термінологічне навантаження. Термін (лат. *terminus* „кордон, межа, кінець”) – це слово або словосполучення, яке означає поняття спеціальної області знання чи діяльності і має точну сферу змістовного використання [1].

Юридичний термін можна визначити як слово (чи словосполучення), що використовується в законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, має точний та визначений зміст, вирізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю.

Юридичний термін виступає в ролі маркера норми поведінки чи відхилення від неї, забезпечуючи однозначну інтерпретацію та універсальне тлумачення змісту тексту. Проте, дуже висока «термінологічність» юридичних текстів має інший наслідок – «наївний» реципієнт може не зрозуміти змісту і не сформулювати жодних інтерпретацій, не маючи відповідного досвіду і не звертаючись за допомогою спеціалістів. В цьому полягає парадоксальність юридичних текстів. З одного боку вони орієнтовані на максимально точне формулювання та опис правових феноменів, а з іншого боку, вони висувають достатньо високі вимоги до інтерпретації та розуміння їхнього змісту.

Література

1. Алимов В.В. Юридический перевод: Практический курс. Английский язык. – М., 2005. – 160 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. - М., 1979. – 350 с.
3. Кожемякин Е.А. Юридический дискурс как культурный феномен: структура и смыслообразование [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://konference.siberia-expert.com/publ>.

Дорда, С.В. Про деякі аспекти юридичного дискурсу [Текст] // Держава і право: проблеми і стратегія розвитку: зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: Папірус, 2012. – Ч. II. - С. 69-72.